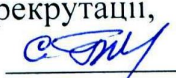

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра історії, теорії мистецтв та виконавства

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної і
навчальної роботи та рекрутації,
проф. Гаврилюк С. В.

Протокол № 2

від «18» жовтня 2017 р.

№ 30618102017

ПРОГРАМА
нормативної навчальної дисципліни

ФІЛОСОФІЯ МИСТЕЦТВА

підготовки

магістра

Спеціальності

025 «Музичне мистецтво»

освітньої програми

«Музичне мистецтво»

Програма навчальної дисципліни «Філософія мистецтва» підготовки магістра, 02 «Культура і мистецтво», спеціальності 025 «Музичне мистецтво», за освітньої програмою «Музичне мистецтво».

Розробник: Головей Вікторія Юріївна, зав. кафедри культурології та хореографічного мистецтва, доктор філософських наук, професор

Рецензент: Лесик О.В., завідувач кафедри образотворчого мистецтва, доктор архітектури, професор.

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри історії теорії мистецтв та виконавства

протокол № ____ від _____ 201_ р.

Завідувач кафедри: _____ (Ігнатова Л.П.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією факультету культури і мистецтв

протокол № ____ від _____ 201_ р.

Голова науково-методичної комісії факультету _____ (Шиманський П.Й.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Характеристика навчальної дисципліни подається згідно з навчальним планом спеціальності і представляється у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1

денна форма навчання

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	Культура і мистецтво спеціальність 025 «Музичне мистецтво», магістр	Нормативна
Кількість годин/кредитів 90/3		Рік навчання 5
ІНДЗ: є		Семестр 9
		Лекції 30 год.
		Практичні (семінарські) 6 год.
		Самостійна робота 48 год.
		Консультації 6 год.
Форма контролю: залік		

заочна форма навчання

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Заочна форма навчання	Культура і мистецтво спеціальність 025 «Музичне мистецтво», магістр	Нормативна
Кількість годин/кредитів 90/3		Рік навчання 6
ІНДЗ: є		Семестри 11
		Лекції 10 год.
		Практичні (семінарські) 4 год.
		Самостійна робота 64 год.
		Консультації 12
Форма контролю: залік 11 семестр		

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ:

Навчальний курс «Філософія мистецтва» передбачає висвітлення основних етапів розвитку філософської теорії мистецтва, а також поглиблений аналіз його художньо-образної природи та соціокультурних функцій. Важливою метою курсу є формування творчої естетично розвиненої особистості, яка опанувала основи художньої теорії та практики, засвоїла критерії естетичної оцінки мистецьких творів, розуміє закономірності розвитку мистецтва. Відповідно його зміст підрозділяється на дві частини, кожна з яких становить окремий змістовний модуль. Перший змістовний модуль присвячений аналізу ключових напрямків історичного становлення філософії мистецтва; у темах другого модуля концептуалізуються його сутнісні параметри: онтологічні та феноменологічні аспекти мистецтва, його поліфункціональна природа та специфіка образно-символічної мови.

Вивчення даної дисципліни передбачає міжпредметні зв'язки з курсами філософії, естетики, психології, культурології, мистецтвознавства.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

До кінця навчання студенти будуть компетентними у таких питаннях:

- історичні етапи становлення філософської теорії мистецтва;
- закономірності розвитку мистецтва в просторі і часі;
- формальні та змістовні особливості різновидів художньої творчості;
- провідні філософські концепції мистецтва;
- особливості сучасних підходів до розвитку художньо-естетичної проблематики.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Структура навчальної дисципліни представляється у вигляді таблиці 2.

Таблиця 2
денна форма

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Сем.	Сам. роб.	Конс.
Змістовий модуль 1. Основні етапи історичного становлення філософської теорії мистецтва.					
Тема 1. Філософський аналіз мистецтва в античну епоху.	10	4		6	
Тема 2. Проблеми сутності мистецтва в філософсько-богословських теоріях Середньовіччя.	9	2	2	4	1
Тема 3. Філософія мистецтва Нового Часу.	8	4		4	
Тема 4. Філософські концепції мистецтва новітньої доби.	11	4		6	1
Тема 5. Постмодерна філософія мистецтва.	6	2		4	
Разом за модулем 1	44	16	2	24	2
Змістовий модуль 2. Філософський аналіз сутності мистецтва та природи художньої творчості.					
Тема 6. Тема 6. Філософські проблеми теорії мистецтва.	9	4		4	1
Тема 7. Феноменологія та герменевтика мистецтва.	11	2	2	6	1
Тема 8. Семіотика мистецтва: знакові аспекти художнього тексту і художнього сприйняття.	7	2		4	1
Тема 9. Мистецтво і суспільство. Особливості соціокультурних функцій мистецтва.	12	4	2	6	
Тема 10. Діалектика мистецтва. Проблема рушійних сил і закономірностей його розвитку.	7	2		4	1
Разом за модулем 2	46	14	4	24	4
Всього годин:	90	30	6	48	6

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Сем.	Сам. роб.	Конс.
Змістовий модуль 1. Основні етапи історичного становлення філософської теорії мистецтва.					
Тема 1. Філософський аналіз мистецтва в античну епоху.	10	2		8	
Тема 2. Проблеми сутності мистецтва в філософсько-богословських теоріях Середньовіччя.	8	2		6	
Тема 3. Філософія мистецтва Нового Часу.	10	1	2	6	1
Тема 4. Філософські концепції мистецтва новітньої доби.	10	1		8	1
Тема 5. Постмодерна філософія мистецтва.	8			6	2
Разом за модулем 1	46	6	2	34	4
Змістовий модуль 2. Філософський аналіз сутності мистецтва та природи художньої творчості.					
Тема 6. Філософські проблеми теорії мистецтва.	8			6	2
Тема 7. Феноменологія та герменевтика мистецтва.	8			6	2
Тема 8. Семіотика мистецтва: знакові аспекти художнього тексту і художнього сприйняття.	8			6	2
Тема 9. Мистецтво і суспільство. Особливості соціокультурних функцій мистецтва.	11	2	2	6	1
Тема 10. Діалектика мистецтва. Проблема рушійних сил і закономірностей його розвитку.	9	2		6	1
Разом за модулем 2	44	4	2	30	8
Всього годин:	90	10	4	64	12

Змістовий модуль 1. Основні етапи історичного становлення філософської теорії мистецтва.

Тема 1. Філософський аналіз мистецтва в античну епоху.

Передумови становлення естетичної проблематики в епоху античності. Семантика грецького поняття «техне». Космоцентризм античної естетики. Художньо-естетичний аспект філософської системи Піфагора. Причини негативного ставлення до мистецтва Платона. Концепт мімесісу у Арістотеля. Теорія мистецтва Горгія. Онтологічні та метафізичні аспекти мистецтва в неоплатонізмі.

Тема 2. Проблеми сутності мистецтва в філософсько-богословських теоріях Середньовіччя.

Суперечливе ставлення до мистецтва в ранньохристиянську епоху. Обґрунтування богонатхненної природи мистецтва та художньої творчості. Філософсько-естетичні погляди християнських Отців Церкви. Причини іконоборчих тенденцій в християнській культурі. Богословська теорія образу-символу. Філософсько-богословський аналіз функцій сакрального мистецтва. Проблема адекватної образотворчої репрезентації Божественного. Філософсько-богословське обґрунтування іконографічного канону.

Тема 3. Філософія мистецтва Нового Часу.

Мистецтво як форма об'єктивації Абсолютного духу у філософській системі Ф. Гегеля. Особливості символічної, класичної та романтичної стадій розвитку мистецтва за Гегелем. Теорія художнього символу. Гегелівський концепт смерті мистецтва. Філософські аспекти природи мистецтва в критичній філософії І. Канта. Мистецтво як царина свободи. Трансцендентальна естетика І. Канта. Антиномії художньо-естетичних суджень. Роль творчої уяви та продуктивної фантазії. Неоплатонічний характер філософії мистецтва Ф. Шеллінга. Міфологія як «першоматерія» мистецтва.

Тема 4. Філософські концепції мистецтва новітньої доби.

Абсолютизація статусу мистецтва в інтуїтивістській філософії А. Шопенгауера. Трагічне мистецтво і світова воля. Спроби реалізації ідей Шопенгауера в музичній творчості Р. Вагнера. Причини невдачі байретського проекту та конфлікту Р. Вагнера і Ф. Ніцше. Мистецтво як «метафізична втіха» у філософії Ф. Ніцше. Народження трагедії із духу музики. Аполонівське та діонісійське в мистецтві. Теорії «чистого мистецтва». Феноменологічна теорія мистецтва та художньої творчості. Філософсько-естетичні ідеї в психоаналізі. Проблеми онтології та герменевтики мистецтва.

Тема 5. Постмодерна філософія мистецтва.

Аналіз симулятивної природи мистецтва в філософії Ж. Бодріяра. Поняття симулякру. Симуляція проти репрезентації. Ідеї «кінця мистецтва» та завершення репрезентації в постмодерній інтерпретації. Апологія симулякру у філософії Ж. Дельоза. Особливості сучасних арт-практик. Принципи нематеріальності та прозорості в актуальному мистецтві. Перформативність та концептуальність. Втеча від «гранд-нарративів». Різома. Принципи деконструкції в сучасній художній творчості. Філософський аналіз медіамистецтва та його різновидів. Концепт нової візуальності.

Змістовий модуль 2. Філософський аналіз сутності мистецтва та природи художньої творчості.

Тема 6. Філософські проблеми теорії мистецтва.

Філософсько-етимологічні основи теоретичного аналізу мистецтва. Проблема етимології та семантики поняття «мистецтво». Естетичне і художнє. Художній образ і

естетичні перетворення в мистецтві. Метафора. Символ. Алгоритм. Діалектика змісту і форми художнього твору. Ритм, простір і час в мистецтві. Мистецтво в структурах життєвого світу людини. Проблема сприйняття мистецтва. Об'єктивні та суб'єктивні передумови зміни ціннісних орієнтирів у сприйнятті мистецтва. Мистецтво і ціннісні форми свідомості. Нередукованість художнього змісту. Мистецтво і мораль. Принцип калокагатії. Мистецтво і наука. Прогностична функція мистецтва. Проблема взаємозв'язку мистецтва і релігії. Специфіка культового мистецтва. Мистецтво і філософія.

Тема 7. Феноменологія та герменевтика мистецтва.

Проблеми онтології мистецтва: основні етапи філософського осмислення. Онтологічна та метафізична проблематика в філософії мистецтва. Сутнісні аспекти мистецтва в феноменології Е. Гуссерля. Онтологія мистецтва М. Гайдеггера як антитеза ідеалістичній метафізиці. Принцип феноменологічної редукції в філософському осмисленні мистецтва. Феноменологія художнього сприйняття М. Мерло-Понті. Тілесний аспект художньої творчості. Духовне бачення. Специфіка герменевтичного аналізу мистецтва. Проми сутнісної специфіки художнього зображення в герменевтичній філософії Г-Г. Гадамера. Художній текст і художній витвір як форми буття мистецтва. Герменевтичні проблеми розуміння та інтерпретації художнього твору.

Тема 8. Семіотика мистецтва: знакові аспекти художнього тексту і художнього сприйняття.

Семіотика як універсальна теорія знаків і знакових систем. Знакові аспекти художнього тексту і художнього сприйняття. Різновиди класифікації знаків. Предметне, смислове та експресивне значення знаку. Проблема неадекватності знакового вираження.. протистояння автора і художньої мови. Художній образ як система предметних значень і смислів. Знакова структура художнього тексту як система художніх висловлювань. Співвідношення плану змісту і плану вираження. Семіотика вербальних мистецтв. Принципи семіотичного аналізу творів образотворчого мистецтва.

Тема 9. Мистецтво і суспільство. Особливості соціокультурних функцій мистецтва.

Мистецтво в структурі людської життєдіяльності. Непрямий характер зв'язку художнього і соціального. Соціальні фактори розвитку художньої культури. Вплив мистецтва на соціальні процеси. Проблеми дегуманізації мистецтва в філософії Ортеги-і-Гасета. Мистецтво і політика. Проблема творчої свободи. Свобода і несвобода в мистецтві. Природа соціальних функцій мистецтва та їх історична динаміка. Поліфункціональність мистецтва. Проблема сприйняття мистецтва. Об'єктивні та

суб'єктивні передумови зміни ціннісних орієнтирів у соціальному сприйнятті мистецтва. Культуротворчий потенціал художньої творчості. Мистецтво як репрезентація світовідношення та символічний код культури. залежність мистецтва від пануючої картини світу, типу та характеру культури.

Тема 10. Діалектика мистецтва. Проблема рушійних сил і закономірностей його розвитку.

Рушійні сили і закономірності розвитку мистецтва в просторі і часі. Принципи діахронічного і синхронічного розвитку художньої культури. процеси диференціації та інтеграції різновидів художньої творчості. Поняття художньо-історичного циклу. Теорія художнього стилю. Історичні стилі мистецтва. видові та жанрові модифікації мистецтва. Діалектика етнічного, національного і загальнолюдського в мистецтві. Історичні закономірності художнього розвитку. Діалектика традиції і новації в мистецтві. Проблема періодизації розвитку мистецтва. Актуальний вид мистецтва в історії культури.

5. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Проаналізувати еволюцію змісту поняття “форма” за книгою В.Татаркевича “Історія шести понять”.
2. Визначити особливості філософського конструювання мистецтва за роботою Ф. Шеллінга “Філософія мистецтва”.
3. Охарактеризувати наслідувальну природу мистецтва за твором Гадамера “Мистецтво і наслідування”.
4. Опрацювати вказані у списку літератури фрагменти текстів Ортегі-і-Гассета “Навала мас” та «Дегуманізація мистецтва» і знайти відповіді на питання:
  - характеристика “масової людини”;
  - історичні фактори, які зумовили “навалу мас”;
  - які негативні наслідки навали мас для розвитку суспільства і мистецтва?
  - у чому проявляється “дегуманізація” мистецтва?
5. Мистецтво і філософія : діалектика художнього і філософського освоєння дійсності.
6. Охарактеризувати специфіку семіотичного дослідження образотворчого мистецтва (на прикладі семіотичного аналізу абстрактних композицій В. Кандінського).
7. Проаналізувати семіотичний аспект наскельного живопису епохи палеоліту (за працею Розина В.М. «Семиотические исследования». – М., 2001, с. 58-69).
8. Визначити естетичні особливості історичних стилів мистецтва (романіка, готика, бароко, класицизм, модерн).

9. Розкрити специфіку психоаналітичної концепції художньої творчості.
10. Охарактеризувати фактори становлення і розвитку художніх здібностей людини.

6. ВИДИ (ФОРМИ) ІНДИВІДУАЛЬНИХ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ (ІНДЗ)

Програмою курсу передбачається обов'язкове індивідуальне науково-дослідне завдання, яке виконується на основі засвоєння певного змістовного модулю або змісту навчального курсу в цілому. Основна мета такого завдання полягає у систематизації, закріпленні, поглибленні теоретичних знань із курсу та застосування їх при вирішенні конкретних дослідницьких задач. Автор має продемонструвати рівень своєї фахової кваліфікації, ерудиції, а також володіння методикою та методологією філософсько-мистецтвознавчого дослідження. Виконання завдання покликані сприяти підвищенню рівня інтелектуальної та дослідницької культури, більш глибокому осмисленню найістотніших проблем розвитку сучасної філософії мистецтва, засвоєнню необхідних форм та методів науково-практичної діяльності, розвитку творчого мислення.

Завдання пропонуються у формі написання творчої роботи (есе), яка має вирізнятися, з одного боку, концептуальним характером, а з другого, – самобутнім авторським підходом до теми. Передусім, на високу оцінку може претендувати робота, яка містить власний погляд на розглядувану проблему, відзначається логічністю і переконливістю аргументації, конкретними прикладами з історії культури, зв'язком із сучасними культурними реаліями.

Робота повинна містити план, обґрунтування вибору теми, концептуальні висновки і список використаної літератури. Орієнтовний обсяг такої роботи – 10 - 15 сторінок.

Примірна тематика творчих робіт:

1. Мистецтво і культура: суперечливий характер їх взаємозв'язку.
2. Проблема поліфункціональності мистецтва.
3. Історична зумовленість соціокультурних функцій мистецтва.
4. Проблема автономії художньо-естетичних цінностей.
5. Специфіка художньо-естетичної діяльності в контексті розвитку духовної культури.
6. Проблеми взаємозв'язку мистецтва і релігії.
7. Мистецтво і філософія: діалектика художнього і філософського освоєння дійсності.
8. Мистецтво і мораль.
9. Мистецтво і наука. Прогностична функція художньої творчості.
10. Поняття і сутність метафізики мистецтва.
11. Природа мистецтва у філософії неоплатонізму та християнському богослов'ї Середньовіччя.
12. Метафізика мистецтва в ідеалістичних системах Нового Часу.
13. Проблеми онтології та метафізики мистецтва в ірраціоналістичних філософських концепціях кінця ХІХ – початку ХХ ст.
14. Онтологія мистецтва М. Хайдеггера як антитеза ідеалістичній метафізиці.
15. Проблеми онтології мистецтва в сучасній герменевтиці.
16. Специфіка герменевтичного і структуралістичного аналізу мистецтва.

17. Проблеми розуміння та інтерпретації художнього витвору.
18. Семіотика вербальних мистецтв.
19. Семіотика візуальних мистецтв.
20. Типологія історичних стилів мистецтва.

7. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Таблиця 3

Поточний контроль (мах = 40 балів)										Модульний контроль (мах = 60 балів)		Загальна кількість балів	
Модуль 1					Модуль 2					Модуль 3			
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2					ІНДЗ	МКР 1	МКР 2	
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10				
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	10	30	30	100

Максимальна кількість балів,

яку може отримати студент за види навчальних робіт:

- Семінарські заняття та завдання самостійної роботи – 40 балів;
- модульна контрольна робота №1 – 30 балів;
- модульна контрольна робота №2 – 30 балів.

Критерії оцінювання:

Семінарських занять:

- змістовність, глибина висвітлення проблеми;
- логічна послідовність викладу матеріалу;
- підкріплення викладу конкретними прикладами;
- власна точка зору на проблему;
- засвоєння категоріального апарату;
- опрацювання джерел з теми заняття;
- вміння зробити висновки, узагальнення;
- активна участь в обговоренні та дискусіях.

Самостійної та індивідуальної роботи (проблемні завдання, реферати, індивідуальні науково-дослідні завдання)

- поглиблене вивчення джерел,
- опрацювання категоріального апарату;
- актуальність та складність обраної проблеми;
- змістовність, глибина розкриття теми;
- творчий підхід, самостійність мислення;
- опрацювання літератури: кількісні і якісні параметри.

Шкала оцінювання

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	Відмінно	Зараховано
82 – 89	Дуже добре	
75 - 81	Добре	
67 -74	Задовільно	
60 - 66	Достатньо	
1 – 59	Незадовільно	Незараховано (з можливістю повторного складання)

8. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Адорно Т. Теорія естетики / Теодор Адорно ; [пер. з нім. П. Таращук]. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. – 518 с.
2. Антология средневековой мысли (Теология и философия европейского Средневековья) : в 2 т. – Т. 2 / под ред. С. С. Неретиной; сост. С. С. Неретиной, Л. В. Бурлака. – СПб. : РХГИ, 2002. – 635 с.
3. Аристотель. Поэтика / Аристотель ; [пер. с др.-греч. В. Апелерот, Н. Платонова] // Поэтика. Риторика / Аристотель. – СПб. : Издат. Дом «Азбука-классика», 2008. – С. 21–80.
4. Арсланов В. Г. Миф о смерти искусства: Эстетические идеи Франкфуртской школы от Бенямина дл «новых левых» / В. Г. Арсланов. – М. : Искусство, 1983. – 327 с.
5. Басин Е. Я. Семантическая философия искусства / Е. Я. Басин. – М. : Мысль, 2013. – 216 с.
6. Бельтинг Х. Образ и культ. История образа до эпохи искусства / Х. Бельтинг ; [пер. с нем. К. Пиганович]. – М. : Прогресс-Традиция, 2002. – 752 с.
7. Бенямін В. Мистецький твір у добу своєї технічної відтворюваності / В. Бенямін ; [пер. з нім. Ю. Рибачук] // Бенямін В. Вибране. – Львів : Літопис, 2002. – С. 53–97.

8. Бердяев Н. А. Смысл творчества / Н. А. Бердяев // Собр. соч. : в 4-х т. – Т. 2 / Н. А. Бердяев. – Париж : Утса-Press, 1980. – 452 с.
9. Бодриар Ж. Пароли. От фрагмента к фрагменту / Жан Бодриар ; [пер. с фр. Н. Сулова]. – Екатеринбург : У-Фактория, 2006. – 200 с. – (Серия «Академический бестселлер»).
10. Босенко А. В. Реквием по нерожденной красоте / А. В. Босенко. – Киев : Укртекст, Редакция журнала «Самватас», 1992. – 256 с.
11. Бранский В. П. Искусство и философия : Роль философии в формировании и восприятии художественного произведения на примере истории живописи / В. П. Бранский. – Калининград : Янтарный сказ, 2000. – 704 с. : ил.
12. Буркхардт Т. Сакральное искусство Востока и Запада. Принципы и методы / Титус Буркхардт ; [пер. с англ. Н. П. Локман]. – М. : Алетейя, 1999. – 216 с.
13. Бычков В. В. Феномен иконы : История. Богословие. Эстетика. Искусство / Виктор Бычков. – М. : Ладомир, 2009. – 633 с.
14. Бычков В. В. Эстетика / Виктор Бычков. – М. : Гардарики, 2004. – 556 с.
15. Гадамер Г.-Г. Актуальність прекрасного / Г.-Г. Гадамер ; [пер. з нім. М. Кушнір] // Герменевтика і поетика / Г.-Г. Гадамер. – К. : Юніверс, 2001. – С. 51 – 99.
16. Гадамер Г.-Г. Естетика і герменевтика / Г.-Г. Гадамер ; [пер. з нім. М. Кушнір] // Герменевтика і поетика / Г.-Г. Гадамер. – К. : Юніверс, 2001. – С. 7–15.
17. Гадамер Г.-Г. Істина і метод : у 2-х т. – Т. 1. Герменевтика I : Основи філософської герменевтики / Г.-Г. Гадамер ; [пер. з нім. О. Мокровольський]. – К. : Юніверс, 2000. – 464 с.
18. Гегель Г.-В.-Ф. Эстетика в 4-х т. – Т. 1. / Г.-В.-Ф. Гегель ; [пер. с нем. Б. Г. Столпнер]. – М. : Искусство, 1989. – 330 с.
19. Гилберт К. Э., Кун Г. История эстетики / К. Э. Гилберт, Г. Кун ; [пер. с англ. В. В. Кузнецов, И. С. Тихомирова]. – СПб. : Алетейя, 2000. – 653 с.

20. Головей В. Ю. Проблема «кінця мистецтва» в контексті гегелівської концепції «художньої релігії» / В. Ю. Головей // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Сер. : Філософські науки. – 2008. – № 12. – С. 229–236.
21. Кандинский В. О духовном в искусстве / Василий Кандинский // Точка и линия на плоскости / Василий Кандинский. – СПб. : Азбука, 2001. – 560 с.
22. Комар Ф. Искусство и человек / Ф. Комар ; [пер. с фр. Е. Клокова]. – ООО «Изд-во АСТ», 2002. – 160 с.
23. Кривцун О. Эволюция художественных форм: Культурологический анализ / О. Кривцун. – М. : Наука, 1992. – 298с.
24. Левчук Л. Т. Західноєвропейська естетика ХХ століття / Л. Т. Левчук. – К. : Либідь, 1997. – 224 с. Лосев А. Ф. О понятии художественного канона / А. Ф. Лосев // Проблема канона в древнем и средневековом искусстве Азии и Африки. – М. : Наука, 1973. – С. 6–15.
25. Лосев А. Ф. Проблема символа и реалистическое искусство / А. Ф. Лосев. – М : Искусство, 1995. – 320 с.
26. Лосев А. Ф. Проблема художественного стиля / А. Ф. Лосев. – Киев : «Collegium», 1994. – 288 с.
27. Мамардашвили М. К. Эстетика мышления / Мераб Мамардашвили. – М. : Московская школа политических исследований, 2000. – 416 с.
28. Мириманов В. Искусство и миф / Виль Мириманов. – М. : Согласие, 1997. – 328 с.
29. Ницше Ф. Рождение трагедии, или эллинство и пессимизм / Фридрих Ницше ; [пер. с нем. Г. А. Рачинский; ред. и авт. примеч. К. А. Свасьян] // Собр. соч. : в 2 т. – Т. 1 / Фридрих Ницше.– М. : Мысль, 1990. – С. 47–157.
30. Панофский Э. Перспектива как «символическая форма». Готическая архитектура и схоластика / Эрвин Панофский ; [пер. с нем. И. Хмелевских, Е. Козина; пер. с англ. Л. Житкова] – СПб. : Азбука-классика, 2004. – 336 с.

31. Панофский Э. Смысл и толкование изобразительного искусства. / Эрвин Панофский; [пер. с англ. В. В. Симонов]. – СПб. : «Академ. проект», 1999. – С. 71–332.
32. Плотин. Эннеады / Плотин ; [пер. с древнегреч. Г. В. Малеванский]. – К. : УЦИММ-ПРЕСС, 1995. – 392 с.
33. Хайдеггер М. Исток художественного творения / Марин Хайдеггер ; [пер. с нем. А. В. Михайлов] // Зарубежная эстетика и теория литературы XIX–XX вв. : трактаты, статьи, эссе. – М. : Изд-во Московского ун-та, 1987. – С. 264–312.
34. Шеллинг Ф. Философия искусства / Фридрих Шеллинг ; [пер. с нем. П. С. Попов]. – М. : Мысль, 1966. – 496 с.

9. Форма контролю – залік, який проводиться у формі співбесіди.